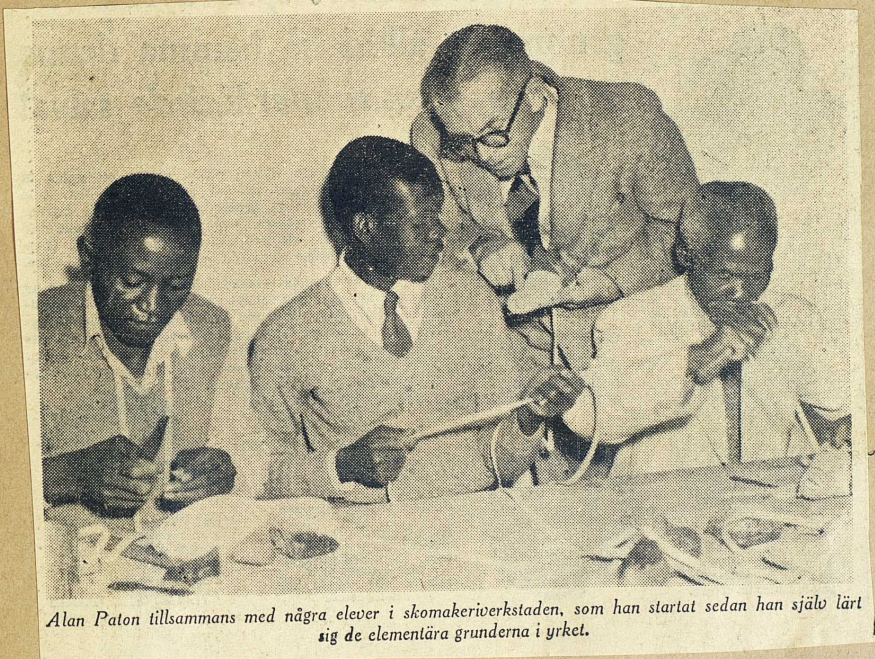

27/12

Författare lär pojkar skomakeri

Herbert Tingsten har besökt den sydafrikanske författaren Alan Paton, vilken ännu ej är mycket känd hos oss, trots att hans första bok, "Cry the Beloved Country", översatt till svenska. Hans främsta roman, "Too Late the Phalarope", som utkom i höstas, anmälades i Dagens Nyheter i november av Tingsten. Den har särskilt i Amerika mottagits med starka lovord och står där högt på bestsellerlistan. En amerikansk kritiker har t. o. m. uttalat sig för ett Nobelpris åt Paton. I båda dessa romaner är det negerproblem i Sydafrika som står i centrum. En stor del av förtjänsten på den första boken har Paton skänkt till ett konvalescenthem för pojkar och män som haft tuberkulos, där han undervisar i engelska, zuluspråket och skomakeri.

Se sista sidan, spalt tre

Alan Paton tillsammans med några elever i skomakeriwerkstaden, som han startat sedan han själv lärt sig de elementära grunderna i yrket.

TINGSTEN HOS ALAN PATON:

VITA OCH SVARTA BLANDAS UTAN MINSTA ÖVERSITTERI

DURBAN i december.

Paton möter oss vid det lilla posthuset i byn Botha's Hill fem mil väster om Natals huvudstad Durban i "de tusen kullarnas dal". Tio minuters bilfärd på en dålig och lerig väg slingrande mellan bergstup för oss till det sociala "settlement" där Paton sedan ett år bor och arbetar. Det är ett av de många försök som enskilda uppofrande människor gör att mildra de svartas nöd och olycka.

Ett rekonvalescenthem för ett sjuttital pojkar och vuxna män som behandlats för tuberkulos, men än-

nu inte är riktigt friska; i denna hälsosamma trakt tusen meter över havet söker man genom vård och undervisning göra patienterna, medellösa och utan släktingar, skickade att komma in i vanliga skolor eller att gå ut i arbetslivet. Anstalten består av ett tiotal små byggnader; den startades för två år sedan av en affärsman från Durban, Donald McKenzie, som satte in sitt spar-kapital på denna uppgift.

Bokhonorar driftkapital

Paton har gjort det möjligt att fortsätta verksamheten genom att skänka hemmet en stor del av förtjänsten på Cry, the beloved country. McKenzie och Paton talar inte om sina egna insatser, de be-traktar vad de gjort som något själv-fallet — det är en sak som bör understrykas.

Hela sitt liv har Paton varit lärare och socialarbetare utom under korta tider, då han tagit sig ledigt för att skriva de båda romanerna. Nu undervisar han i engelska och i uluspråket, men hjälper till med allt möjligt; bland annat har han nödortfött lärt sig skomakeri och

Alan Paton.

för kunskapen vidare till sina skyddslingar.

Då han går omkring på anstalten, skämtar med männen och leker med pojkarna verkar han ivrig och vänlig utan koketteri eller nedlåtenhet; för en gångs skull ser vi vita behandla svarta utan ens det grand av översitteri som ger själva välviljan ett stänk av förtryck. Den stuga där Paton bor med sin hustru — de två sönerna

är vid skola och universitet — är enkel på gränsen till torftighet; de leriiga fotavtrycken fortsätter i sängkammare och skrivrum. Inte ett ord av sentimentalitet, självmedlidande eller beklagande av miljön — allt är naturligt, inriktat på saken.

Sjulförglömmelse

Paton är i femtiårsåldern, medelkäng, mager, med ett spänt och asketiskt ansikte. Han skrattar till ibland, men eljest är uttrycket pinat och litet frånvarande. "Han kan aldrig låta bli att tänka på det förskräckliga som händer här i Syd-Afrika", säger den vän som fört oss till Paton. Då vi blir ensamma och jag ställer några frågor växer min beundran för mannen. Han svarar eftertänksamt, intelligent och uppriktigt; inga flotta fraser, ingen profetion, ingen konflikt mellan självhävdelse och ödmjukhet, ingen tanke på den berömmelse han vunnit. Jag tycker mig aldrig förhålla mig till en sådan sjulförglömmelse.

En sak i taget

Vi talar först om hans böcker. I tjugufemårsåldern skrev han ett par romaner, som han fann dåliga och brände upp. Sedan gick åtionden innan han började skriva igen; utom de två romanerna har han författat ett utkast till en biografi över en av Sydafrikas mest berömda stormän.

"Tyvärr kan jag aldrig hålla på med två saker samtidigt. Nu jobbar jag på anstalten här, och jag känner ingen kraft att skriva litteratur. Jag hoppas kunna ta ledigt nu något år för att få skriva igen."

"Har ni levat i de miljöer ni skildrar?"

"Den första romanens miljö anser jag mig känna bra; jag levde som lärare i en uppfostringsanstalt för infödda pojkar utanför Johannesburg i flera år, och då träffade jag många människor av det slag jag försökt att skildra. I en riktig boerstad, som är miljön i 'The late the phalarope', har jag inte bott någon längre tid, men jag har ofta besökt sådana städer, och i engelskspråkiga småstäder med liknande förhållanden har jag levat många år."

"Är ni rädd för att stöta fördomar och konventioner då ni skriver? Jag fick det intrycket då jag läste om förbindelsen med den svarta flickan i den senaste boken."

"Jo, kanske är jag omedvetet påverkad på det sättet. Det är onekligen något misstänkt över att jag låter en dygdig tant berätta hela historien; jag kanske själv ville gömma mig bakom henne."

Politiska rättigheter åt de infödda

Paton är en av ledarna för det liberala parti som bildades efter nationalistsegrern i våras och som främst arbetar för att man successivt skall ge de infödda politiska rättigheter.

"Tror ni på partiets möjligheter?"

"Att få någon parlamentarisk maktställning blir nog svårt, men jag hoppas att vi lyckas påverka opinionen inom andra partier."

"Har ni på något sätt blivit förföljd på grund av era politiska insatser? Här finns ju så många möjligheter att komma åt opponenter att man kan tala om diktaturtendenser."

"Ja, regeringen har en oerhörd

31/12

9

kt. Men själv kan jag inte klaga
er några försök att tysta ner. Li-
tet kanske det beror på att jag har
ett visst rykte utomlands. Trots
allt (fortsätter Paton energiskt) tror
jag knappt på någon diktatur i det
här landet. Även boerna-afrikaner-
na har en stark tradition av indivi-
dualism och frihetskänsla. Och ni
får inte heller glömma bort att det
finns många som vill förmedla och
förbättra. Till dem hör också mis-
sionärerna. Utan deras arbete skul-
le vi ha mord och revolt som i
Kenya, det är jag övertygad om."

En tvångsstat

"Man angriper ständigt libera-
lerna för att deras politik skulle
leda till rasblandning. Vad säger ni
på den punkten?"

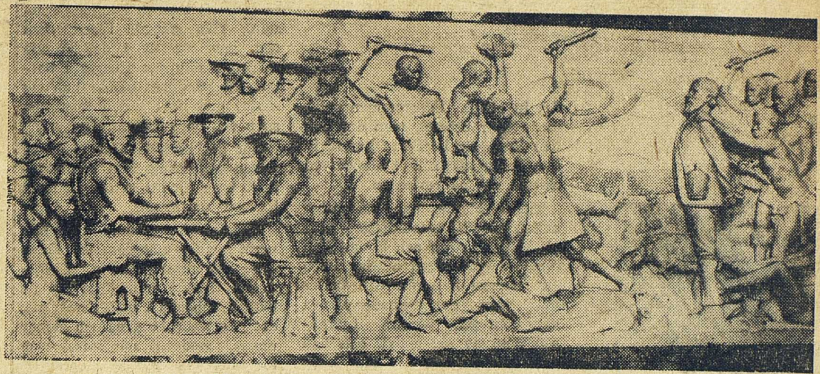
"Framst vill jag säga att det är
vansinnigt att bygga hela lag-
stiftningen på rädsla för rasbland-
ning. Konsekvenserna blir fruk-
tansvärda, det ser vi nu. Man
upprättar en tvångsstat i skräck
för denna fantasi."

Slutligen frågar jag Paton om han
som så många andra tror att den
nuvarande politiken omöjliggör en
fredlig lösning, att det blir en krasch,
en öppen konflikt.

"Vet ni, det kan jag inte svara
på. I en sådan sak är vi så bero-
ende av stämningar. Då jag har
mycket att göra och känner mig kry-
or jag att det också går väl här
Sydafrika. Men när jag är ensam
inte har något som måste ut-
tas blir jag nere och tror att
astrofen är oundviklig."

Herbert Tingsten

Voortrekkers utvandring

Mordet på Pieter Retief och hans följeslagare, i relief på Voortrekkermonumentet.

Den 16 december 1838 anfördes
en samling utvandrande boer i
norra Natal av zulukungen Din-
gaans arméer. Det blev snarare
en slaktning än en batalj, liksom
vid så många andra tillfällen un-
der "det stora uttågets" tid. Zulu-
erna nådde inte fram till den cir-
kel av oxvagnar som var boernas
fästning; gevären träffade visser-
ligen inte säkert på mer än 50-
60 meters håll, men det var till-
räckligt mot assejajerna, som kun-
de slungas blott halva detta av-
stånd. Ingen boer blev dödad av
de 500 försvararna, medan 3.000
av 10.000 zuluerna sköts ned. Den
lilla flod där striden stod blev
kallad Blood River; under några
timmar var, berättar vittnena,
vattnet rödfärgat av blod.

Dagen har blivit, har främst
under de senaste åren blivit, ett
slags sydafrikansk nationaldag.
En nationaldag för de härskande,
för boerna, nationalisterna; engels-
männen deltar, men blott halv-
hjärtat, tafatt och generat; det är
boernas seger som firas, deras se-
ger över de svarta och deras fri-
görelse från England. De svarta,
den väldiga majoriteten av be-
folkningen, deltar inte alls; män-
ga av dem ser säkerligen — som
en talare vid deras kongress för
några år sedan — det stora uttå-
get som "en väldig plundringsex-
pedition, smutsad av oskyldiga in-
födingars blod", men sådant törs
man inte säga längre. Efter
hundraårsminnet 1938 fick festen
alltmera sin nuvarande karaktär
av triumf och paroll. Ett väldigt
monument började byggas utan-